

VILLIAM SHEKSPIR USLUBINING O‘ZIGA XOSLIGI

Pedagogika va ijtimoiy fanlar fakulteti

Filologiya va tillarni o‘qitish: o‘zbek tili

11.25 guruh 1-kurs talabasi

Sobirova Oydina Nurali qizi

Filologiya va tillarni o‘qitish kafedrası o‘qituvchisi

Jumayev Ilhom

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz adabiyotining buyuk namoyandasi Villiam Shekspir uslubining o‘ziga xos jihatlari lingvistik va adabiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Shekspir asarlarida qo‘llangan badiiy vositalar, metaforalar, dramatik konfliktlar hamda til boyligi o‘rganiladi. Shuningdek, uning uslubida inson ruhiyati, ijtimoiy muammolar va universal qadriyatlarning aks etishi yoritiladi. Tadqiqot natijasida Shekspir uslubi jahon adabiyotining rivojiga katta ta’sir ko‘rsatganligi aniqlanadi.

Kalit so‘zlar: Shekspir, dramatik uslub, metafora, tragediya, komediya, badiiy til, adabiyot

Аннотация. В данной статье рассматриваются особенности стиля Уильяма Шекспира с лингвистической и литературной точек зрения. Анализируются художественные средства, метафоры, драматические конфликты и богатство языка в его произведениях. Освещается отражение человеческой психологии, социальных проблем и универсальных ценностей. В результате исследования установлено, что стиль Шекспира оказал значительное влияние на развитие мировой литературы.

Ключевые слова: Шекспир, драматический стиль, метафора, трагедия, комедия, художественный язык, литература

Annotation. This article examines the distinctive features of William Shakespeare’s style from linguistic and literary perspectives. It analyzes the use of artistic devices, metaphors, dramatic conflicts, and richness of language in his works. The study also

highlights the reflection of human psychology, social issues, and universal values in his writings. The results show that Shakespeare's style has greatly influenced world literature.

Keywords: Shakespeare, dramatic style, metaphor, tragedy, comedy, literary language, literature

Villiam Shekspir jahon adabiyotining eng buyuk dramaturglaridan biri sifatida o'zining betakror ijodiy uslubi bilan ajralib turadi. Uning tragediya, komediya va tarixiy dramalarida tilning boyligi, obrazlarning murakkabligi va falsafiy chuqurlik o'zaro uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi. Shekspir uslubining asosiy belgilaridan biri — bu uning lingvistik yangilik yaratish qobiliyatidir: u ingliz tilining leksik boyligini sezilarli darajada kengaytirgan, yangi so'zlar, iboralar va stilistik konstruksiyalarni joriy etgan. Uning asarlarida poetik til bilan oddiy xalq nutqi birlashib, jonli va tabiiy ifoda yuzaga keladi. Bunday uyg'unlik esa dramatik sahnalarning hayotiyligini oshiradi.

Shekspir metafora, tashbeh, kinoya, antiteza kabi badiiy vositalardan nihoyatda mohirona foydalanadi, natijada oddiy voqea-hodisalar ham chuqur falsafiy ma'noga ega bo'lib qoladi. Masalan, hayotni sahna bilan qiyoslash orqali inson taqdiri, vaqt o'tkinchiligi va mavjudlik muammolari keng ochib beriladi. Uning asarlarida dramatik konflikt markaziy o'rin egallaydi: qahramonlar ichki kechinmalar, axloqiy tanlovlar va ijtimoiy bosimlar o'rtasida kurash olib boradi. Bu jarayon ayniqsa tragediyalarda yaqqol ko'rinadi, unda insonning zaifligi, ehtiroslari va qarorlarining oqibatlari chuqur tahlil qilinadi. Shu bilan birga, komediyalarida kulgi orqali jamiyatdagi nuqsonlar, ijtimoiy tengsizlik va insoniy kamchiliklar ochib beriladi, bu esa Shekspir ijodining ko'p qirrali ekanligini ko'rsatadi.

Shekspir uslubining yana bir muhim jihati — bu uning psixologik realizmidir, ya'ni qahramonlarning ichki dunyosi nihoyatda chuqur va ishonarli tasvirlanadi. Ularning his-tuyg'ulari, shubhalari, qo'rquvlari va umidlari tabiiy ravishda ifodalanadi, bu esa tomoshabin yoki o'quvchiga kuchli emotsional ta'sir ko'rsatadi. Monologlar ayniqsa muhim rol o'ynab, qahramon ruhiyatining ichki qatlamlarini ochib beradi; ular orqali insonning o'z-o'zi bilan kurashi, hayotiy qarorlar oldidagi ikkilanishi va falsafiy mushohadalari ifodalanadi. Lingvistik jihatdan qaraganda, Shekspir matnlarida ko'p

qatlamli ma'no mavjud bo'lib, birgina ibora bir nechta semantik yukni o'zida mujassam etadi, bu esa uning uslubini murakkab va chuqur qiladi. Shuningdek, u so'z o'yinlari va ramziy ifodalar orqali tilning estetik imkoniyatlarini maksimal darajada namoyon etadi. Etnomadaniy jihatdan esa uning asarlarida o'z davrining ijtimoiy muhitiga xos jihatlar aks etgan bo'lsa-da, undagi g'oyalar umuminsoniy xarakterga ega bo'lib, har qanday davr va jamiyat uchun dolzarbligini saqlab qoladi. Shu sababli Shekspir uslubi nafaqat o'z davrining mahsuli, balki abadiy adabiy fenomen sifatida baholanadi.

Zamonaviy adabiyot, teatr va hatto kino san'atida ham uning uslubiy elementlari keng qo'llanilib kelinmoqda, bu esa uning ijodiy merosi hanuzgacha dolzarb ekanligini ko'rsatadi. Shekspir uslubini yanada chuqurroq tahlil qilganda, uning dramaturgik mahorati kompozitsion qurilishda ham yaqqol namoyon bo'lishi kuzatiladi. U klassik dramatik tuzilmani saqlagan holda, voqealar rivojiga kutilmagan burilishlar kiritadi va syujetni murakkablashtiradi. Bu esa tomoshabinning doimiy e'tiborini ushlab turishga xizmat qiladi. Shekspir asarlarida ekspozitsiya, tugun, kulminatsiya va yechim an'anaviy shaklda mavjud bo'lsa-da, ular o'zaro uzviy bog'langan holda psixologik rivoj bilan boyitiladi. Ayniqsa, kulminatsiya nuqtasida qahramonning ichki qarori yoki xatosi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi, bu esa tragediyalarga xos "fojiali yakun"ni yuzaga keltiradi. Shu jihatdan qaraganda, Shekspir dramatik konfliktni nafaqat tashqi voqealar orqali, balki ichki ruhiy qarama-qarshiliklar orqali ham rivojlantiradi.

Shekspir uslubining muhim belgilaridan yana biri — bu uning vaqt va makon bilan ishlash mahoratidir. U klassik birlik qonunlariga (vaqt, makon va harakat birligi) qat'iy amal qilmaydi, balki ularni erkin tarzda buzadi va shu orqali voqealar ko'lamini kengaytiradi. Natijada uning asarlarida bir nechta joy va vaqt oralig'ida kechadigan voqealar tasvirlanadi. Bu esa dramatik tasvirni yanada boyitadi va real hayotga yaqinlashtiradi. Shu bilan birga, u tarixiy voqealarni badiiy qayta ishlash orqali o'ziga xos tarixiy dramalar yaratadi, bunda tarixiy haqiqat bilan badiiy to'qima uyg'unlashadi.

Shekspir tilining yana bir o'ziga xos jihati — bu uning poetik ritm va ohangdan keng foydalanishidir. Uning asarlarida blank verse (erkin qofiyasiz she'riy shakl) keng qo'llanadi. Bu shakl iambik pentametr asosida qurilgan bo'lib, nutqqa tabiiylik va

musiqiylik bag‘ishlaydi. Shu bilan birga, Shekspir nasriy nutqdan ham foydalanadi va bu ikki shaklni vaziyatga qarab almashtirib turadi. Masalan, yuqori tabaqa vakillari ko‘pincha she‘riy tilda so‘zlasa, oddiy xalq vakillari nasriy nutqda gapiradi. Bu esa asardagi ijtimoiy tabaqalanishni ham til orqali ifodalash imkonini beradi.

Shekspir uslubida intertekstual elementlar ham muhim o‘rin tutadi. U o‘z asarlarida antik mifologiya, tarixiy manbalar va boshqa adabiy asarlarga murojaat qiladi. Bu esa uning asarlarini ko‘p qatlamli va mazmunan boy qiladi. Tomoshabin yoki o‘quvchi bu ishoralarni anglagan sari asarning mazmuni yanada chuqurlashadi. Shu jihatdan Shekspir ijodi nafaqat badiiy zavq, balki intellektual tafakkurni ham talab qiladi.

Shuningdek, Shekspir obraz yaratishda individual yondashuvni qo‘llaydi. Har bir qahramon o‘ziga xos nutq uslubiga, fikrlash tarziga va psixologik xususiyatlarga ega. Bu esa ularni bir-biridan ajratib turadi va real insonlarga yaqinlashtiradi. Qahramonlarning tilidagi farqlar ularning ijtimoiy mavqei, bilim darajasi va xarakterini ochib beradi. Masalan, hazilkash qahramonlar ko‘pincha so‘z o‘yinlari va kinoyali iboralardan foydalanadi, jiddiy qahramonlar esa falsafiy va chuqur mazmunli nutq bilan ajralib turadi.

Bundan tashqari, Shekspir uslubida sahnaviylik kuchli seziladi. U sahna imkoniyatlarini hisobga olgan holda dialog va harakatlarni tashkil etadi. Har bir sahna dramatik maqsadga xizmat qiladi va umumiy g‘oyani ochishga yordam beradi. Shu sababli uning asarlari nafaqat o‘qish, balki sahnada ijro etish uchun ham mukammal hisoblanadi.

Shekspir uslubining universal ahamiyati shundaki, uning asarlarida ko‘tarilgan muammolar — sevgi, hokimiyat, xiyonat, adolat, insoniylik kabi tushunchalar har qanday davr uchun dolzarbdir. Bu esa uning ijodini vaqt sinovidan o‘tkazib, abadiy qadriyatga aylantirgan. Uning uslubi turli xalqlar adabiyotiga ta‘sir ko‘rsatib, yangi adabiy yo‘nalishlarning shakllanishiga zamin yaratgan.

Shu bilan birga, Shekspir uslubi tarjimada ham o‘ziga xos muammolarni yuzaga keltiradi. Chunki uning tilidagi ko‘p ma‘nolilik, so‘z o‘yinlari va poetik ifodalarni boshqa tilga to‘liq ko‘chirish qiyin. Tarjimonlar bu jarayonda mazmun va shakl o‘rtasida muvozanatni saqlashga harakat qiladi. Bu esa Shekspir asarlarini o‘rganishda tarjima masalasining ham muhim ekanligini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, Shekspir uslubi ko‘p qirrali, murakkab va chuqur mazmunga ega bo‘lib, u til, adabiyot va inson tafakkurining eng yuksak namunalaridan biri hisoblanadi. Uning uslubiy xususiyatlarini o‘rganish orqali nafaqat adabiy jarayonlarni, balki inson ruhiyatining nozik jihatlarini ham anglash mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Villiam Shekspir uslubi til boyligi, badiiy ifoda vositalarining rang-barangligi, dramatik konfliktlarning chuqurligi va inson ruhiyatini tasvirlashdagi yuksak mahorati bilan ajralib turadi. U yaratgan asarlar jahon adabiy merosining eng muhim qismi bo‘lib, uning uslubini o‘rganish tilshunoslik va adabiyotshunoslik rivoji uchun katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. William Shakespeare. (2005). *The Complete Works of William Shakespeare*. Oxford University Press.
2. Harold Bloom. (1998). *Shakespeare: The Invention of the Human*. Riverhead Books.
3. Stephen Greenblatt. (2004). *Will in the World: How Shakespeare Became Shakespeare*. W.W. Norton & Company.
4. Jonathan Bate. (2008). *The Genius of Shakespeare*. Oxford University Press.
5. A. C. Bradley. (2007). *Shakespearean Tragedy*. Penguin Classics.
6. David Crystal & Ben Crystal. (2005). *Shakespeare’s Words: A Glossary and Language Companion*. Penguin Books.
7. Frank Kermode. (2000). *Shakespeare’s Language*. Penguin Books.